

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน เป็นแนวทางการส่งเสริมประชาชนให้มีสุขภาพดี โดยการสนับสนุนการใช้สมุนไพรในบ้านหรือใช้ยาสมุนไพร ในการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง ใช้การนวดในการรักษาอาการปวดเรื้อรัง แทนการใช้ยาแผนปัจจุบัน ทำให้ลดอันตรายจากการใช้ยาแผนปัจจุบัน ลดค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพของตนเอง และของประเทศชาติโดยรวม ใช้การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งเป็นนโยบายการพัฒนาการจัดบริการในสถานเอนามัย (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2539) โดยให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านสำหรับประชาชน

ปัจจุบันการจัดบริการแบบผสมผสาน การแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบันของสถานเอนามัยพบ ร้อยละ 12.23 ของสถานเอนามัยทั้งหมด (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2543) จากสถิติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผลการจัดบริการยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากปัญหา นโยบาย ส่วนกลาง ขาดการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ขาดการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่แน่นอน ทำให้การพัฒนาขึ้นกับนโยบายผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดแคลนผู้ให้บริการ ระบบการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วน ทำให้ขาดประสิทธิภาพและความต่อเนื่องในการรักษา ขาดการประชาสัมพันธ์การแพทย์แผนไทย ทำให้ขาดการยอมรับจากเจ้าหน้าที่และประชาชน รวมทั้งทำให้มีผู้มารับบริการน้อย (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2543) จากการศึกษาของ นิลเนตร วีระสมบัติ และคณะ (2534) พิสุทธิ พรสัมฤทธิ์โชค และคณะ (2535) กาญจนา สุขแก้ว (2543) และ แดนชัย ขอบจิตร (2543) พบว่า การจัดบริการแบบผสมผสาน จะเกิดผลสำเร็จได้ เมื่อมีสิ่งสนับสนุนด้านนโยบายสนับสนุนจากส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ที่ชัดเจน และมีการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ มีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ มีศักยภาพทางด้านทรัพยากร ทั้งปริมาณและคุณภาพ มีการส่งต่อระหว่างการแพทย์ ทั้ง 2 แผน มีระบบการจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร และมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณภาพบริการอย่างแพร่หลาย

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดหนึ่งที่สถานเอนามัยมีการจัดบริการแบบผสมผสาน ปี พ.ศ. 2544 พบว่า มีสถานเอนามัยที่จัดบริการแบบผสมผสาน จำนวน 24 แห่ง ส่วนที่เหลือจำนวน 214 แห่ง ยังไม่มีการจัดบริการแบบผสมผสาน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2544)

จากตัวเลขดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผลการจัดบริการแบบผสมผสานยังไม่ประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและสนับสนุนการจัดบริการแบบผสมผสานในสถานบริการ มีการสนับสนุนร่วมกับสถาบันการแพทย์แผนไทย ในการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สถานเอนามัย โดยการจัดอบรมการแพทย์แผนไทย สนับสนุนงบประมาณในสถานเอนามัยที่มีความพร้อม รวมทั้งให้การสนับสนุนยาสมุนไพรในสถานเอนามัย แต่ผลการจัดบริการแบบผสมผสานของสถานเอนามัย กลับพบว่ายังไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ในการจัดบริการแบบผสมผสาน ว่าเจ้าหน้าที่สถานเอนามัยมีความพร้อมระดับใดบ้าง ในด้านการรับรู้นโยบาย ลักษณะการให้บริการ ขนาดและการจัดการทีมให้บริการ การพัฒนาทรัพยากร ระบบข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ตลอดจน มีปัญหาในการจัดบริการแบบผสมผสาน อะไรบ้าง และประชาชนต้องการใช้บริการแบบผสมผสานอะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลดังกล่าว ผู้บริหารสามารถนำไปกำหนดนโยบายการพัฒนาการสนับสนุนและนำไปวางแผนแก้ไขปัญหา การจัดบริการแบบผสมผสาน ในสถานเอนามัยที่มีการจัดบริการ และไม่มีการจัดบริการ สำหรับเจ้าหน้าที่สถานเอนามัยก็จะได้ทราบถึงความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานของประชาชน สามารถนำไปพัฒนาการจัดบริการต่อไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษา ความพร้อมการจัดบริการของเจ้าหน้าที่สถานเอนามัย และความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทย ของประชาชนจังหวัดขอนแก่น เพื่อหาข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตอบคำถามการวิจัย และเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขในสถานเอนามัย โดยการใช้การแพทย์แบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมการจัดบริการแบบผสมผสาน การแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของเจ้าหน้าที่สถานเอนามัย จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา และสิ่งสนับสนุนในการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของเจ้าหน้าที่สถานเอนามัย จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของประชาชน จังหวัดขอนแก่น

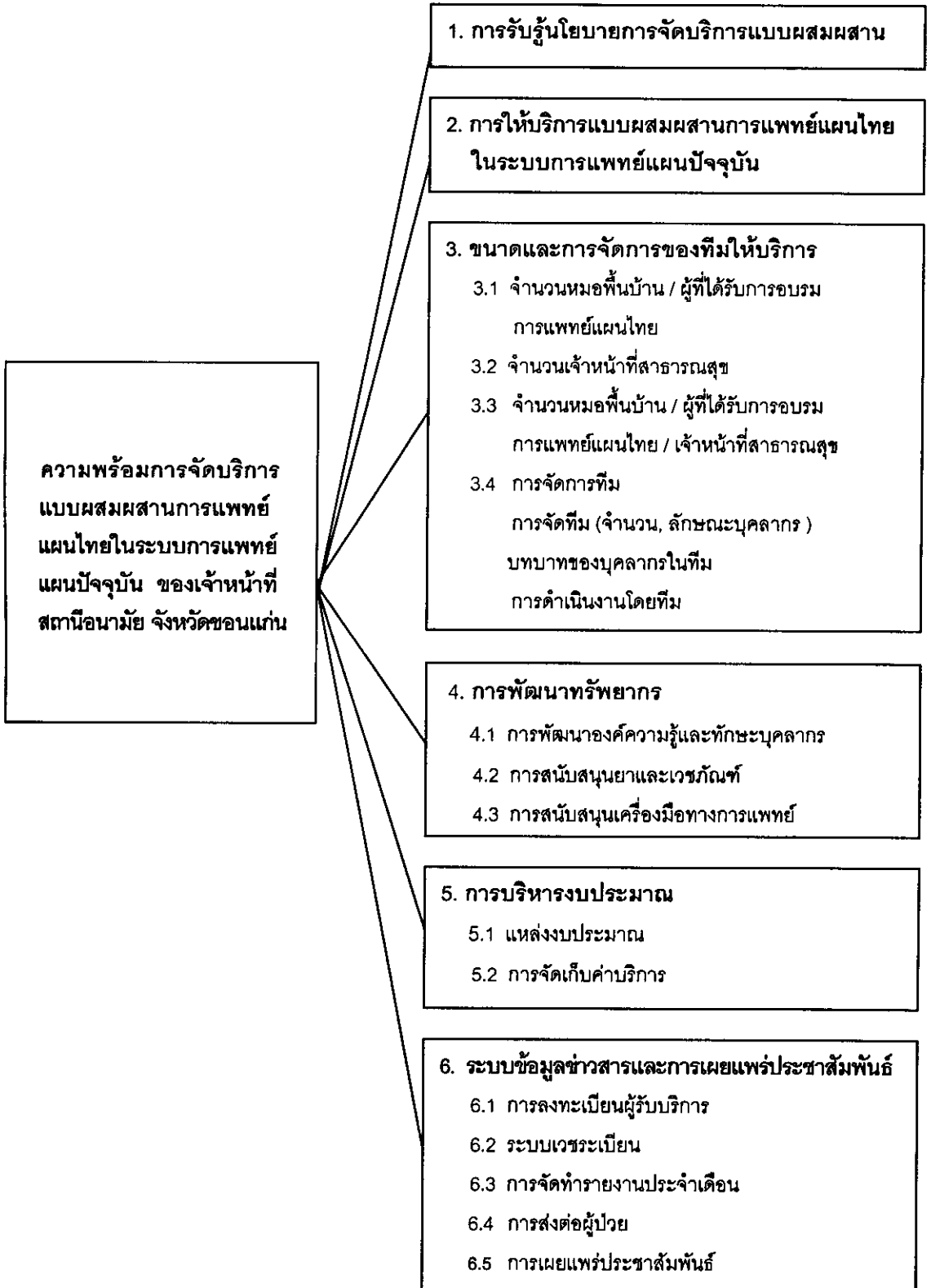
คำถามการวิจัย

1. เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย จังหวัดขอนแก่น มีความพร้อมในการจัดบริการแบบผสมผสาน การแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ในระดับใดบ้าง ในด้านต่อไปนี้
 - 1.1 การรับรู้นโยบายการพัฒนาและสนับสนุนการจัดบริการแพทย์แผนไทยในสถานบริการ
 - 1.2 การให้บริการแบบผสมผสาน
 - 1.3 ขนาดและการจัดการทีมให้บริการแบบผสมผสาน
 - 1.4 การพัฒนาทรัพยากร
 - 1.5 การบริหารงบประมาณ
 - 1.6 ระบบข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
2. ปัญหา และสิ่งสนับสนุนในการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย จังหวัดขอนแก่น มีอะไรบ้าง
3. ประชาชนต้องการใช้บริการแบบผสมผสาน การแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน อะไรบ้าง

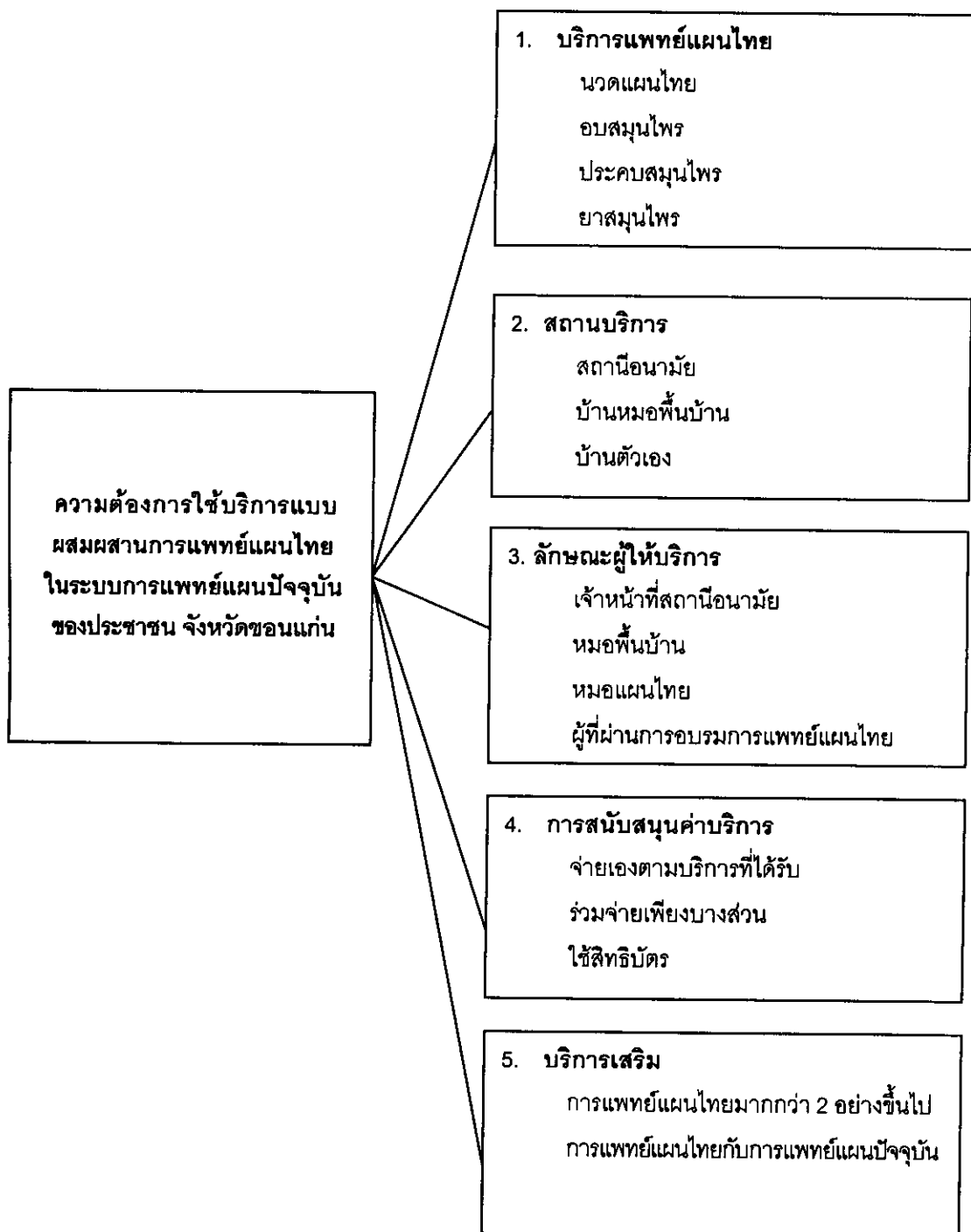
กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของระบบการดูแลสุขภาพ การผสมผสานการแพทย์แผนไทยเข้าสู่ระบบบริการสาธารณสุข ความพร้อมการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในสถานีนอนามัย และแนวคิดความต้องการใช้บริการสุขภาพของประชาชน จากแนวคิดที่ได้ทบทวนมา จึงได้นำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 2 กรอบแนวคิด ดังภาพประกอบ 1 และ ภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยความพร้อมการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์ ของเจ้าหน้าที่สถานีนามัย จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานการแพทย์
แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของประชาชน จังหวัดขอนแก่น

นิยามศัพท์

การแพทย์แผนไทย (Thai Traditional Medicine) หมายถึง การแพทย์แผนโบราณที่มีการดูแลรักษาสุขภาพ โดยใช้ยาสมุนไพรไทย การอบสมุนไพร ประคบสมุนไพร และการนวดแผนไทย

การแพทย์แผนปัจจุบัน (Modern Medicine) หมายถึง การแพทย์แผนปัจจุบันที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของชีวิตผสมผสานกับวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ

ความพร้อมการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบันของเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย หมายถึง ความสามารถของเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยในการจัดบริการในการแพทย์แผนไทยในสถานีนอนามัย โดยใช้กลวิธีการรวมบริการในหน่วยงานเดียวกัน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาความพร้อมการจัดบริการของเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย และความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ของประชาชน จังหวัดขอนแก่น ได้ศึกษาในประชากร 2 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย ซึ่งปฏิบัติงานในสถานีนอนามัยที่มีการจัดบริการแบบผสมผสาน จำนวนทั้งหมด 24 แห่ง จำนวน 69 คน และ ปฏิบัติงานในสถานีนอนามัยที่ไม่มีการจัดบริการแบบผสมผสาน จำนวน 24 แห่ง จำนวน 77 คน 2) ประชาชนในเขตรับผิดชอบ ของสถานีนอนามัยที่มีการจัดบริการ จำนวน 24 แห่ง และไม่มีการจัดบริการ จำนวน 24 แห่ง จำนวน 400 คน ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1 – 30 กันยายน พ.ศ. 2544

ความสำคัญของการวิจัย

1. ด้านบริการ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบันของสถานีนอนามัย
2. ด้านการบริหาร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน แก่ผู้บริหารหน่วยงานในการวางแผนการจัดเตรียมความพร้อมในการจัดบริการผสมผสาน การแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันในสถานีนอนามัย
3. ด้านการวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการทำวิจัยเกี่ยวกับบริการการจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ในสถานบริการ ต่อไป